

בבא בתרא כו

משה שווערד

1. תוספות מסכת בבא בתרא דף כה עמוד ב ד"ה עני והעשיר

עני והעשיר הוה – [1] רבותא נקט שהיה עני ולא איבעי לאסוקי אדעתייהו שיבנה האפדנא אפי' הכי הוזקו להרחיק משום דהוה גירי דידהו אף על גב דסמך בהיתר אין צריך להרחיק אפי' בגירי דיליה כדתניא (לעיל דף כ:): אם היה רפת בקר קודמת לאוצר מותר וה"ה חנות של נחתומים וצבעין ואין חילוק בין דירה לשאר לפי המסקנא אומר ר"ת דהכא היינו טעמא משום דלא קביעא תשמישייהו כל כך כי הנך דלעיל (הג"ה, ועוד דהכא משום דבאיסור סמך דכל מרא (ח) דמחי מרפי לארעא, ע"כ הג"ה).

2. חדושי הרשב"א על מסכת בבא בתרא דף כה/ב

פפי יוכנאה עני והעשיר הוה. [2] משמע דמשום הכי אצטריך למימר עני והעשיר הוה, לומר דאע"ג דהחזיקו ג' שנים בכך קודם שהעשיר אין לו חזקתן חזקה, דכיון דעני הוה לא הוה מסיק אדעתיה שיתעשר ויבנה, וכדאמרין (גיטין ל, ב) חברך מית אשר איעתר לא תשר, ולפיכך לא מחה, הא אם היה עשיר מתחלתו ולא מחה אפי' קודם שיבנה חזקתן חזקה, דיכול היה למחות אפי' קודם שיבנה וכדכתיבנא לעיל (כה, ב, ד"ה לימא) גבי גפת וסיד, וכיון שלא מיחה עלתה להן חזקה, דאז לא היה נזקן היזק גדול לשעתו כדי שנאמר נזקין כאילו אין אדם מוכרן וכקוטרא ובית הכסא דמו, אבל אם לאחר שבנה האפדנא החזיקו אין להן חזקה, דנזקין גדולים הן ואין להם חזקה, וטפי מקוטרא ובית הכסא נינהו שאין אדם מוכר שיפול עליו ביתו. וכן כתב הרמב"ן ז"ל דנזקין אלו כקוטרא ובית הכסא דמו ואין להן חזקה:

• דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף כה עמוד ב

ח [תד"ה עני והעשיר הוה - רבותא נקט שהיה עני ולא איבעי להו לאסוקי אדעתייהו שיבנה האפדנא וכו' - התוס' מבארים למה הגמ' צריכה לספר שהיה עני והעשיר. הרשב"א כתב שאילו הוא היה עשיר מההתחלה והיו דורכי השומשמיין מחזיקים באומנותם שלש שנים, היה להם חזקה וא"א למחות בידם, אבל כיון שהיה עני בהתחלה ולא עלתה על דעתו שיתעשר, לא מיחה בידם ולכן אין חזקתם מועילה.

ט [בא"ד - אף על גב דסמך בהיתר אין צריך להרחיק אפי' בגירי דיליה - מבואר בתוס' שאף בנזקין של גירי דיליה אם סמך בהיתר לפני שבא הניזק א"צ להרחיק כאשר אח"כ בא הניזק. וכן כתבו התוס' לעיל [יח. ד"ה דיקא]. שיטת הרשב"א [יח. וכן לומד רע"א] [בתשובה סימן קנא ד"ה וע"כ] בשיטת הרא"ש [שבנזקין של גירי דיליה מודה אביי שאם סמך בהיתר לפני שבא הניזק, צריך להרחיק אח"כ כאשר בא הניזק.

י [בא"ד - אומר ר"ת דהכא היינו טעמא משום דלא קביעא תשמישייהו כל כך כי הנך דלעיל - בש"י ר' שמואל [אות עא] וחי' ר' נחום [אות עב] מבארים שכל פעולה נידונה כתשמיש חדש ואין הפעולה הקודמת סיבה לפעולה הבאה, ולכן אין זה נחשב שהם קדמו להשתמש לפני שנבנה האפדנא. בהג' אשרי כתב שלא קביעא תשמישייהו וליכא כ"כ טורח בסילוקו.

יא [בא"ד - הג"ה ועוד דהכא משום דבאיסור סמך דכל מרא דמחי מרפי לארעא - בש"י ר' שמואל [אות עא] מבאר כוונתם דהוי מזיק עוד בטרם נבנה האפדנא. וכן נראה מדברי הפלפולא חריפתא [סימן ו אות כ]. עוד ביאר דהוי מזיק בידים, ובמזיק בידים ליכא כלל זכות קדימה. וכן משמע מהגר"א [סימן קנד - עד].

3. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף כה עמוד ב

יג [הוה הנך עצורי בשיבבותיה דכי הוה דייקי שומשמי הוה ניידא אפדניה אתא לקמיה דרב אשי א"ל וכו' מודי ר' יוסי בגירי דיליה - מבואר בגמ' שהווי גירי דיליה ולכן חייב להרחיק. ומה הדין אם הזיק האם חייב לשלם. כתבו הרא"ש ור' יונה שחייב לשלם כיון שהווי מזיק בידים ולא גרמא, וכן כתב הרמב"ם [שכנים יא - ג].

4. חדושי הר"ן על בבא בתרא דף כו/א

וכמה כדנאיד נכתמא אפומה דחצבא. [1] פרש"י ז"ל שאם יניח בראש החומה חצבא ונכתמא אפומא וניידא נכתמא הרי זה נזק וצריך להרחיק, ולא מחזור דאפי' פחות מכאן הוי נזק, דהאי מפיל ממש הוא, [2] ורבינו יצחק ז"ל פי' אי נייא אפדנא אפילו משהו כמה דניידא נכתמא אפומא דחצבא הרי [זה] נזק וחיובין להרחיק:

5. תוספות מסכת בבא בתרא דף כו עמוד א ד"ה אפומא דחצבא

אפומא דחצבא - על פי' הקונט' קשיא לר"י דאיך יהא האפדנא נייך כולי האי עד שתתנדנד הנכתמא דא"כ הבית קרוב ליפול ולפי הענין משמע שהיה בנין חזק שהרי מתוך העושר בנאה ובמס' שבת (דף עז:): נמי אמר מאי אפנדא אפיתחא דין שמאספין שם לדין משמע דבירה גדולה היא [3] ונראה לר"י דכד נייא נכתמא כשאדם אוהו הכד בידו שזוהו דבר מועט הרבה א"כ מתנדנד האפדנא חייב להרחיק ולריצב"א נראה שאין פ"ה דחוק בדבר מועט מתנדנד הנכתמא שהוא דבר קל אף על פי שהאפדנא אינו מתנדנד כל כך.

6. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף כו עמוד א

בגמ': כדנייד נכתמא אפומי' דחצבא. רש"י מפרש שאם יניחו כד על החומה עם כיסוי, וינוע הכיסוי מהכד מחמת הרעדה אז צריך להרחיק, ותוס' בשם הר"י מפרשים שאם ינוע הכד כשאדם מחזיקו בידו אז צריך להרחיק, [2] והרשב"א מביא בשם הר"י שאם נייך האפדנא כמו שנייד הכיסוי מהחבית, אז צריך להרחיק.

[4] ברמב"ם (פי"א מהל' טוען ה"ג) יש דרך רביעית כמו שמציין בביאור הגר"א (חו"מ סי' קנ"ה ס"ק ל"ט) שמשערים שהחבית עומדת על הקרקע, ואם הכיסוי מתנדנד אז צריך להרחיק. והוא כעין פירוש הר"י שבתוס', אבל הר"י שבתוס' יותר מחמיר, שכך מתענע מה שביד האדם.

כתב הריב"ש בתשובות (סי' י') והובא בשו"ת תשב"ץ ח"ד (טור ראשון שא' נ"ז) דאין שיעורים אלו כלל בכלל הכתלים, אלא צריך לבדוק כל כותל וכותל ע"י אומנים אם קול זה מזיק לו או לא.

7. תוספות מסכת בבא בתרא דף כו עמוד א ד"ה זיקא הוא

זיקא הוא דקא ממטי לה - קשיא לר"י דליחייב משום אש מידי דהוה אאבנו וסכיננו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו דחייב משום אש כדאמר בפ"ק דב"ק (דף ו.ו) והכא דאמטי ליה ברוח מצויה איירי מדפריך עלה מזורה ורוח (ד) מסייעו דאיירי ברוח מצויה כדמשמע בהכונס (שם דף ס. ושם) גבי ליבה וליבתו הרוח ומדפריך מגץ היוצא מתחת הפטיש דהיינו ברוח מצויה דחייב משום אש דגבי אש קתני לה בהכונס [1] ואומר ר"י דלא דמי לאש דאין חייב משום אש אלא כשעשה האדם את האש לבדו כדכתיב המבעיר את הבערה בלא סיוע הרוח ואח"כ הולכת על ידי רוח מצויה אבל הכא אין עושה לבדו כל עיקר אלא ע"י הרוח דאי לאו רוח לא הוה רקתא אזלא כל עיקר ודמי לליבה וליבתו הרוח דפטור והיינו דמשני כי פריך בסמוך מ"ש מגץ דהוה סלקא דעתך דדמי ממש לגץ ומשני התם ניחא ליה דליזל ומתכוין להכות בכח עד שיצא הגץ (ה) ומתרחק בלא שום זיקא וחייב משום אש על מה שגומר והולך על ידי רוח מצויה אבל הכא לא ניחא ליה דתיזיל כלומר ואינו מכה בכח ואי לאו (ו) רוח אין הרקתא הולכת כלל וא"ת מ"מ יהא חייב להרחיק מידי דהוה אגורן דמתניתין דחייב להרחיק אף על גב דזיקא ממטי ליה וי"ל דמתני' כרבנן והכא איירי אליבא דר' יוסי דלא מחייב אלא בגירי דיליה והא דפריך מגץ ולא מצי לאוקמי ההיא דגץ כרבנן משום דלא פליגי רבי יוסי ורבנן לענין חיוב תשלומין אלא לענין הרחקה וא"ת מאי שנא מגמיייה דאפילו לר' יוסי מרחיקין אף על גב דהיא גופה ממטיא נפשה (ז) כמר בר רב אשי ומיהו התם משום דזימנין דבהדי דנח כו' כדקאמר לעיל אבל קשה מעורבין לעיל (דף כג.) דאמר רב יוסף אפיקו לי קורקור מהכא וי"ל דגמרא לא סבר לה כרבינא דר"ת פוסק כמר בר רב אשי וכאמימר ועוד אומר ר"י דבעלי חיים שאני דחמירי טפי מרוח דכה אחר מעורב בהן כדאמרינן בבבא קמא (דף ו.).

8. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף כו עמוד א

[ב] תד"ה זיקא וכו' קשיא לר"י דליחייב משום אש - [2] הרשב"א והריטב"א ור' יונה מתרצים דלגבי אש האש עצמה מזוקת, והרוח רק מקרבו אל הניזק, וכן אבנו וסכיננו מזיקים מצד כובדם והרוח רק מביאם אל

הניזק, משא"כ רקתא שאין לו כח מזיק מצד עצמו, אלא בגלל שהיא עפה במהירות מחמת הרוח היא מזיקה, ולכן אינה דומה לאש.

האבן האזל [נזק"מ יד - ז] מקשה דא"כ מה קושית הגמ' מגץ, הרי שם הגץ עצמו שורף ודומה לאש. הנה"מ [סימן קנה - יח הנ"ל יח: אות כ] מקשה למה התוס' מקשים רק על רקתא ולא מקשים על כל חיובי הרחקה, דהוי חיוב רק להרחיק אבל אם הזיק אינו חייב, וקשה דהוי ממונו שהזיק.

הנה"מ מתרץ שהתורה חייבה ד' אבות נזקין כדי שאדם ישמרם ברשותו כדי שלא יזיקו, ולכן התורה חייבה רק בנזקין שאפשר לשומרם ברשותו, אבל אותם דברים שהוזכרו במשנה לענין הרחקה, הוי דברים שא"א לשומרם ברשותו, ואם יהיה חייב לשמרם תבטל השימוש לגמרי, וזה לא חייבה תורה, אלא בכה"ג אמרה תורה שהניזק ישמור שלא ינזק.

[3] ולפי הנה"מ מתורץ קושית תוס', דהכא א"א לחייבו משום אש כיון שתבטל התשמיש שעושה ברשותו.

ואפשר שהתוס' ס"ל שרק לגבי אש ליכא היתר משום שעושה בשלו, כיון שזה טבע האש לעבור ממקום למקום. הברכת שמואל [סימן יד] מקשה לפי ר' יוסי שסובר על הניזק להרחיק עצמו, מאי שנא מדיני נזקין ששם הכלל שאדם צריך להזהר יותר שלא יזיק משלא יזוק [כמש"כ התוס' ב"ק כג א]. ומביא תירוץ הגר"ח שתירץ דכאן אין דין מזיק כיון שהוא עושה בתוך שלו.

וכע"ז מתרץ התור"ד קושית התוס' דהכא המזיק עשה בתוך שלו והניזק היה יכול להזהר שלא להנזק, ולכן אין המזיק חייב משום אש. בחי' ר' נחום [אות עד] מקשה דא"כ מאי פריך מנץ, הרי התם אין הניזק יכול להזהר.

ג] בא"ד - ואומר ר"י דלא דמי לאש דאין חייב משום אש אלא כשעשה אדם את האש לבדו וכו' אבל הכא אין עושה לבדו כל עיקר אלא ע"י הרוח - **המהרש"א מקשה שהתוס' תירצו למה רקתא שונה מאש ולא תירצו למה שונה מאבנו סכינו ומשאו שאינם הולכים אלא ע"י הרוח. ותירץ דהתם כיון שנשלם בכוונה ממקום אחר והניחם בראש הגג הוי כאש שנעשה ע"י האדם ואח"כ הוליכו הרוח, אבל כאן אין כוונתו להניח הרקתא במקום שיכול להזיק, וכל כוונתו לנפץ הכיתנא.**

החזו"א [סימן י - א] מבאר שהאבן והסכין הם דבר המזיק מצד עצמו ולכן האדם שהניחם עשה את המזיק, משא"כ רקתא שאינו דבר המזיק אלא"כ הרוח מעיפה אותו, וזה כעין סברת הרשב"א הנ"ל אות ב].

9. תוספות מסכת בבא בתרא דף כו עמוד א ד"ה מאי שנא

מאי שנא מזורה ורוח מסייעתו - **ורבינא לא חשיב לה פירכא דסבר כי היכי דלא גמרינן משבת לענין תשלומין כדמפרש רב אשי בהכונס (ב"ק דף ס. ושמ) דגבי שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא הוא וגרמא בנזקין פטור הכי נמי לא גמרינן מהתם שיהא חייב להרחיק ומר בר רב אשי סבר נהי דחייב תשלומין לא גמרי' לענין הרחקה דליחשב גירי דיליה גמרינן שפיר כיון דגרמא בנזקין אסור.**

10. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף כו עמוד א

ט] מאי שנא מזורה ורוח מסייעתו - רש"י [ד"ה ולרבינא] והתוס' [ד"ה מאי] כתבו בשלמא זורה ורוח מסייעתו לא הויא פירכא לרבינא דקסבר ממונא מאיסור שבת לא ילפינן דהתם מלאכת מחשבת אסרה תורה. לשון הגמ' בב"ק [ס א] כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא הוא. ופירש רש"י [ד"ה מלאכת מחשבת] נתקיימה מחשבתו דניחא ליה ברוח מסייעתו. **והביאור דאע"פ שהאדם לא עשה עצם המלאכה אלא הרוח עושה המלאכה, מ"מ לענין שבת מה שגרם לרוח לעשות מלאכה נחשב למלאכה בשבת כיון שזה כוונתו, אבל לענין נזקין הוי גרמא.**

מרש"י משמע שהוי כלל בכל מלאכות שבת דהיכא דנתקיימה מחשבתו חייב אף דהוי גרמא, אבל בבואור דברי התוס' [ב"ק ס. ד"ה רב אשי] לומד המהר"ם שרק בזורה חייב על גרמא שכך היא תמיד מלאכת הזורה ע"י הרוח. ויוצא דרש"י ותוס' נחלקו האם רק בזורה חייב ע"י גרמא, או שהוי דין גם בשאר מלאכות. ומצינו בזה מחלוקת גדולה בראשונים בין הרא"ש לר"ח כפי שיבואר להלן...

11. שעורי ר' דוד מסכת בבא בתרא דף כו עמוד א

שז) איסור קציצת מאכל אפי' כשיש סיבה

גמ' דאמר רב האי דיקלא דטעין קבא אסור למקצייה וכו'.

בפשוטו האיסור לקצוץ משום לאו דלא תשחית את עצה, דקרא זה לא מיירי דוקא במצור על עיר, אלא בכל מקום יש לאו דאסור לקצוץ עץ מאכל שעומד חוץ לעיר, וכמפורש ברמב"ם פ"ו מהל' מלכים.

אלא דלפי"ז צ"ע מאי מייתי בגמ' כאן הא דאמר רב האי דיקלא דטעין קבא אסור למקצייה, דמה ענין זה לכאן. וכן מה הוסיף ואמר רבי חנינא לא מת שכחת ברי אלא דקץ תאנתא בלא זימניה וכו'. דלכאורה מה הוסיף בזה, דפשוט הוא דכיון שיש בזה לאו, ממילא דאסור מה"ת, והוי כיהודה ועוד לקרא.

ואפשר לומר דהנה בתוס' (ד"ה אנא) הקשו, ממתני' דתנן קוצץ ונותן דמים, הרי מפורש שמותר לקצוץ, ותירצו דמיירי באילן סרק. ועוד הקשו מפרק החובל, דאף אילן פירות מותר לקצוץ, ותירצו דהתם שהיו הדקלים מכחישים בגפנים יותר מדאי מותר לקצוץ ע"ש. מבואר בדבריהם, דהקציצה במתני' הוי רק באילן סרק.

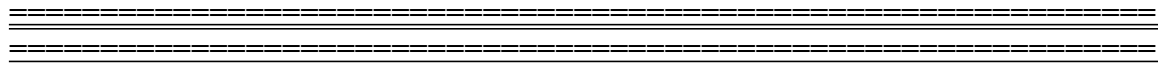
אכן בכסף משנה כתב דכל מקום שמחוייב לקצוץ משום מזיק, מותר, וכאן בגמ' שלא קץ, הוא משום דסבר שאין עליו חיוב מזיק, ולכן אמר לו אם אתה סובר שאני כן מזיק, ומחוייב לקוץ, וממילא אין איסור, אי ניהא לך תלך ותקוץ, אבל אני שסובר שאין כאן חיוב מזיק, אסור לי לקוץ, וכ"כ הרמב"ן ע"ש.

עכ"פ מבואר דהתוס' סברי לא כן, אלא דאפי' כשיש צורך לקוץ, כגון שהוא מזיק, ג"כ אסור, ודוקא באילן סרק מיירי מתני'.

וא"כ מבואר שפיר למה הביאה הגמ' הא דאמר רב וכו' ור' חנינא, דזה גופא מביא ראייה משם, דאפי' שהדקל טוען רק קב, דזה ודאי מזיק את הקרקע יותר מהריוח, וכן במעשה דר' חנינא שמת בנו, מסתמא מיירי שקץ מחמת איזה סיבה, אפ"ה אסור, וא"כ ראייה דאף כשיש סיבה לקוץ ג"כ אסור.

ומיושב מה שהקשינו מה מייתי כאן הגמ' מרב ור"ח, דהא מפורש לאו בתורה, דהגמ' מביא ראייה שאפי' לצורך אסור.

אמנם מסתבר דכל מה שאסור אפי' כשיש צורך היינו רק מדרבנן. ובט"ז (יו"ד סימן קט"ז) כתב דאסרו חז"ל בטעין קבא ע"ש, ומשמע דהוא רק מדרבנן. וכנראה דאף בתוס' כן, דהוי רק מדרבנן, וא"כ באילן שמזיק, נמי הוי רק מדרבנן.

12. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף כו עמוד ב

בגמ': מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו.

הנה בשו"ע חו"מ (סי' קס"ב סעיף א') איתא ברמ"א: בני מבוי כו' ובמקום אחר דרים ישראלים שיש להם דרך על זה המבוי לילך לחצר ההוא לצורך טבילה או תפלה וכו' יכולים למחות בידם וכו' ע"כ.

וכתב בשו"ת שבט הלוי (חלק ט' חו"מ סי' ש"ב אות ה'): בתשובת הרשב"א שהוא מקור דין זה מבואר שהוא מטעם מצר שהחזיקו בו רבים שאסור לקלקלו עיין ב"ב י"ב ע"א ולקמן סי' שע"ז, ומשמעות הענינים אפילו מיעוט בני העיר. מכ"מ אם רבים מן המיעוט העיר החזיקו בו נקרא מצר שהחזיקו בו רבים, וזה דלא כמש"כ הגאון מוה"ר שלמה קלוגר ז"ל לקמן סי' שע"ז דמצר שהחזיקו בו רבים הוא דוקא רוב העיר.

בפתחי תשובה (חו"מ סי' שע"ז סק"ב) הביא משו"ת בית אפרים (חו"מ סי' כ"ב) ששאל, שהרי "מעשים בכל יום שבני אדם מניחים את גבולם פנוי זמנים הרבה, ובזמן שהוא פנוי הוא למדרס רגל בני אדם", וא"כ מהיכי תיתי לומר שבזה שהניח לרבים לילך שם מוכח שמחל להם הדרך, שלא יוכל להשתמש בה לעולם לצרכיו. וביאר הפתחי תשובה, שבודאי "כשיש רגלים לדבר ואומדנא דמוכח שאין בדעתו להפקיר גבולו לעולם", אז אמרינן שלא מחל, משא"כ בסתם אמרינן שמחל להם הדרך.

והבית אפרים נותן דוגמא לדבר, שאם יש לאדם מגרש המיועד לבניה ולא בנה עליו כלל שום בנין, או שבנה ולא סיים הבניה בקרן זוית אחת, באופן שמוכח שרוצה להמשיך ולהוסיף בבנין, הרי ברור שזה שבינתיים לא איכפת לו שהרבים עוברים שם אין בזה שום מחילה, כי אנן סהדי שאינו רוצה להמשיך את המצב כמו שהוא, אלא רק עד שיחליט לבנות על המגרש.

אבל כאשר אין אומדנא דמוכח שלא רצה להניח את הדרך לרבים, אמרינן שבודאי בשעה שהתחילו הרבים לילך שם מחל להם את ההשתמשות בדרך, וזה שאח"כ החליט להשתמש בשדה או במגרש לזריעה או לבניה, הרי כבר זכו הרבים בהשתמשות זו של ההליכה כאשר התחילו לילך ברשות. וכלשון רש"י (להלן ס' ע"ב): "דזויתרה לבני רשות הרבים איבד כחו". וכן כתב הסמ"ע (סק"א) ש"אין כח בידו לבטל זכות הרבים" ע"כ.

בגמ' עירובין (נ"ג ע"ב) איתא: "פעם אחת הייתי מהלך בדרך, והיתה דרך עוברת בשדה והייתי מהלך בה, אמרה לי תינוקת אחת, רבי לא שדה היא זו, אמרתי לה לא דרך כבוש היא, אמרה לי לסטים כמותך כבשוה".

בחידושי אגדות למהרש"א שם: "גם שדרך כבושה היה, כיון שדרך שדה זרועה עוברת, ה"ל לאסוקי אדעתיה דשלא ברשות כבושה, ולא הוי בכלל מצר שהחזיקו בו רבים דאסור לקלקלו דהיינו כשמתחילה ברשות נעשה" עכ"ל.

13. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף כו עמוד ב

[ד] עצים של מי א"ל תניתוה שרשי אילן של הדיוט הבאין בשל הקדש וכו' - כתב הקו"ש [אות צה] שמזה שהגמ' הביאה ראייה מדין מעילה בהקדש לדין ממון, מוכח שיסוד דין מעילה בהקדש תלוי בקנין ממון שיש להקדש, דהיינו לבעלות שיש להקדש בשורשים. וכ"כ המנחת ברוך [סימן כט - ד]. וכע"ז כתב הגר"ח [מעילה ח - א] דאיסור מעילה בהקדש הוי מדין גזל הקדש [עיינן להלן עט. אות ה].

14. קובץ שעורים בבא בתרא אות צה

צה) [דף כו ע"ב] שרשין של מי ומייתי מהקדש, ומבואר מזה דדין מעילה תלוי בקנין ממון, ובוזה דין ממון גבוה כדין ממון הדיוט, והא דתנן תרומות פ"ט גידולי הקדש חולין אם נזרעו זרעים של הקדש בשדה הדיוט, כן הדין גם בהדיוט והדיוט דאזלינן בתר קרקע, כמבואר ס"פ השואל גבי שטף נהר זיתיו לשדה של חבירו הפירות לבעל הקרקע היכא דליכא משום ערלה, ומ"ש בשו"ת הרשב"א ח"ג סימן קכ"ג דאי אפשר שיהא גוף להקדש ופירי דהדיוט, דכי קא ינקי משדה הקדש קא ינקי, והיינו אפילו אם יקנה מהקדש קרקע לפירות, אף דמדיני ממון הפירות שייכין לו, צ"ל אף דבכה"ג ליכא מעילה, מ"מ איסורא דהקדש רכיב עלייהו, ולפי"ז מוכח דאיסורא נ"ל מהקדש אינו תלוי בקנין ממון, וזה כשיטת תוס' כתובות נ"ט דאסור לשוכר לדור בבית של הקדש אף דמדיני ממון יש לו זכות שכירות, אבל אין דעת זו מוסכמת אלא דמותר לשוכר לדור, והרשב"א בעצמו במיוחסות סימן רמ"ב כתב שדעתו נוטה לדעת המתירין עיין שם, ומה שהביא הרשב"א מהא דינקי משדה הקדש - כ"ב ע"א - הנה בשיטה שם בשם הר"ן כתב דאינו אלא מדרבנן משום מראית העין, אלא דבסוף דברי הר"ן שם משמע דהא דמותר מדינא הטעם הוא משום תקנת יהושע.

15. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף כו עמוד ב

[ו] רבינא אמר לא קשיא כאן בתוך שש עשרה אמה כאן חוץ ליש עשרה אמה - פי' תוך ט"ז אמה השורשים הולכים אחר האילן, ויותר מט"ז אמה השורשים הולכים אחר הקרקע.

הרי"ף פוסק כמו רבינא, ולכן כתב הא דקתני במשנה קוצץ ויורד והעצים שלו מיירי דוקא חוץ לט"ז כיון ששם השורשים שייכים לבעל הקרקע, אבל תוך ט"ז שייכים לבעל האילן. ומבואר ברי"ף שגם כאשר השורשים הם ט"ז אמה רשאי לקוצצם אלא שהם שייכים לבעל האילן.

הבעל המאור חולק וסובר שתוך ט"ז אמה אין רשאי לקצוץ שורשים כלל. ומביא ראייה מהא דאמר בגמ' לעיל, בתר דנפיק אמר אמאי לא אמרי ליה כאן תוך ט"ז אמה כאן לאחר ט"ז אמה. ולומד הבעה"מ שרב פפא אמר כן, שתוך ט"ז אמר אסור לר"ה לקצוץ. וחולק על רש"י שביאר שר"ה אמר כן [שאחר ט"ז אמה לא מהני חזקה].

הרמב"ן במלחמות מביא שהר"ח והגאונים הביאו שתי לשונות. לשון אחד כמו בעה"מ שרב פפא אמר כן [וכן לומד הר"י מיגש] דהיינו שתוך ט"ז אינו רשאי לקצוץ, ולשון שני שר"ה אמר כן, וכך סובר הרי"ף, וכן מפרשים רבינו גרשום והרמ"ה.

16. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף כו עמוד ב

ח] רד"ה גזלן הוא - שיונק משדה חברו: ואין מביאין ממנו בכורים - אין צריך להביא ממנו בכורים דבעינן אשר תביא מארצך - דעת רש"י [כפי המבואר בתוס'] שאין איסור לנטוע אילן תוך ט"ז אמה אלא שאין מביאים ממנו בכורים.

ומקשה המהר"ם מלשון עולא גזלן הוא, דמשמע שאיכא איסור גזילה. ומתריץ דאין כוונת הגמ' בעל האילן הוא גזלן, אלא שהאילן עצמו גזלן, שלוקח יניקתו משדה אחרים.

הריטב"א מבאר שכוונת עולא שדינו כגזלן שאינו מביא בכורים.

לכאורה צ"ב למה באמת לפי רש"י אינו גזלן הרי יונק משדה חברו.

- החזו"א / סימן יג - א] מבאר דכן הוא חלוקת הארץ לבני אדם שכל אחד יש לו רשות לנטוע בתוך שלו שיהא יונק בתוך של חברו, וכן לחבירו יש זכות זו.
- בח"י ר' ראובן / סימן ט - ב] מבאר דכיון שאינו מזיק לשכן, בכגון זה כופין על מדת סדום. מיהו הר"ח סובר דכיון שמכחיש שדה חברו [כמבואר בגמ' כז ב] אין כאן מדת סדום.
- בח"י ר' נחום [אות פה] לומד בשיטת רש"י דאיכא גזילה ביניקה אבל הפירות אינם גזולים ולכן אין פסול גזול בפירות עצמם, אלא דמ"מ לא קרינן ביה ארצך.

17. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף כו עמוד ב

ט] בא"ד - אין צריך להביא ממנו בכורים דבעינן אשר תביא מארצך -

- [1] רש"י כתב דילפינן מהא דכתיב ארצך.
- [2] הרמב"ן מביא מהמשנה [ביכורים א - ב] שיליף שגזלן אינו מביא בכורים ממה שנאמר ראשית בכורי אדמתך, עד שיהיו כל הגידולים מאדמתך. גם הריטב"א הביא הפסוק בכורי אדמתך.
- [3] רבינו גרשום כאן והרשב"א [כה ב] כתבו משום שאינו יכול לומר פרי האדמה אשר נתת לי.

18. תוספות מסכת בבא בתרא דף כו עמוד ב ד"ה גזלן הוא

גזלן הוא ואין מביאין ממנו בכורים - פי' ר"ח משום דאין מביאין גזל על גבי המזבח שנאמר אני ה' שונא גזל בעולה (ישעיה סא) וכתוב והבאתם גזול וגו' (מלאכי א) ולית לך דעולא דהא בהדיא פסקינן כרבי יוסי דאמר זה נוטע בתוך שלו כו' וא"ת לפירושו עולא כמאן סבר דכרבנן נמי לא הוי דרבנן לא בעו הרחקה אלא ד' אמות ולעולא שש עשרה אמה וי"ל דעולא הוי מוקי מתניתין בצונמא כדמוקי לה בריש פירקין ולהכי לא בעי אלא ד' אמות ומיהו קשיא לרבי יצחק דפריך לקמן לעולא מהקונה אילן וקרקעו מביא וקורא מאי לאו כל שהוא ומאי קושיא שאני התם שקנאו ולא הוה גזלן ונראה כפי' הקונטרס דאע"ג דמותר לסמוך אין מביאין ממנו בכורים דבעינן אשר תביא מארצך ולקמן דאמר אילן הסמוך מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ לא קאמר שעל מנת כן הנחיל שיהא מותר לסמוך דבלאו הכי שרי אלא על מנת כן הנחיל שיהא חשוב כמו מארצך ויכול לומר (ה) אשר נתת לי.

19. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף כו עמוד ב

י] תד"ה גזלן וכו' פי' ר"ח משום דאין מביאים גזל על גבי המזבח שנאמר אני ה' שונא גזל בעולה - האילת השחר והברכ"א מקשים דהיכא שגזלן קונה בשינוי כשר לגבי המזבח, כדאמרינן בגמ' [ב"ק סה ב] לגבי חייטין ועשאן סולת דקנה בשינוי וכשר למזבח, וא"כ הכא שהגזל ביניקה, קנה הפירות בשינוי [ועדיף משינוי שאין לו שום חיוב תשלומין לנגזל] וא"כ צריך להיות כשר למזבח.

[1] האילת השחר מתריץ דהכא הוי פסול מיוחד שילפינן מקרא דארצך, שבעינן שכל הגידול יהיה נעשה ללא גזל מארץ של אדם אחר, והיכא דאיכא איסור גזילה לא קרינן ביה ארצך, [סברא כע"ז כתב הגרי"ז [תרו' א - כד] בדעת הרמב"ם].

20. ספר ברכת אברהם [2]

תד"ה גולן וכו' פר"ח משום דאין מציאין גול ע"ג המזבח וכו' לכאוי ק"ל הא חטין ועשאן סולת קנה בשנוי וראויין למזבח (ב"ק ס"ה ע"ב), וא"כ בנדו"ד הא הגול צניקה והקרבן הפירות ולא גרע מכל שנוי, ואין לומר דע"י יניקה זו הפירות ג"כ של בעל הקרקע דאית לי שותפות ע"י היניקה, דהא צמוך ט"ו אפי' השרשים שייכים לבעל האילן, וכ"ש הפירות, ובע"כ דכל הגזילה צניקה, וכיון דנשתנה קודם ההקדש אין שום פסול אפי' של מזה הנאה בעצירה. וי"ע.

ונראה די"ל על דרך המוס' צ"ק (ס"ז ע"א ד"ה אמר) שכתבו דנאופן שההקדש חל בעצירה, כגון שע"י שנסתנה השם מופקע בעלות הנגזל, בזה פסול הוא משום מהצ"ע, וי"ל דה"ה היכי דיצירת ע"ש הדבר ע"י עצירה דנזר ע"י יניקה גזולה ג"כ יפסל, מאחר דכל קרבן נריך

גם ע"ש החומר וגם הקדושה, בעינין שג"ו וג"ו אינו צא בעצירה. ולפ"ז צ"ל לכאוי דגם באחריו כה"ג פסול לעולא.

21. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף כו עמוד ב

טו] אילן הסמוך למיצר וכו' גולן הוא ואין מביאים ממנו בכורים - השאגת אריה [סימן צ'] והגרש"ש [סימן יא, הובא בש"ר ר' דוד אות שלה] מקשים מהא דאמרין [להלן כז ב] אילן חציו בארץ וחציו בחו"ל הוי טבל וחולין מעורבין זה בזה, וה"ה הכא הוי יניקה מעורבת משדה שלו ושדה חבירו, ולמה כאן פטור לגמרי. ותירצו שלגבי בכורים ילפינן מקרא שצריך שתהא כל הגידולין מארצך. וכן תנן [בכורים א - ב] שנאמר בכורי אדמתך, עד שיהיו כל הגידולין מאדמתך.

המקור חיים [סימן תמח - א] מקשה מהגמ' [חולין קלה ב] דשותפין חייבים בבכורים, אף דלגבי כל אחד לא הוי כל הגידולין מארצו.

הקו"ש [אות צח] והגרש"ש [סימן יא - ב] והקה"י [סימן יז] תי' דלגבי שותפים חובת הבכורים מוטלת על שניהם, ולגבי שניהם יחד הוי כל הגדולים מארצם, משא"כ באילן הסמוך למיצר שאין כל הגידולין מאותו שחיוב בבכורים.

22. שעורי ר' דוד מסכת בבא בתרא דף כו עמוד ב

שלה) ביאור החילוק בין תרומ"ע לביכורים גמ', אילן הסמוך למצר וכו', ואין מביאין ממנו ביכורים. וצ"ב דכמו דבאילן שיונק מחו"ל, אמרינן טבל וחולין מעורבין זב"ז, ה"נ לענין ביכורים כשיונק משדה חבירו, נימא דהוי שלו ושל חבירו מעורבים זב"ז, ולמה אמרינן דלא חשיב כלל ארצך מחמת יניקה מחבירו ואינו מביא כלל, מאי שנא מתרומ"ע דטבל וחולין מעורבין.

ובחי' - ר' - שמעון - שקאפ (בסוף) תירץ, דבביכורים כתיב קרא אדמתך, דדרשינן עד שיהיו כל הגידולים מאדמתך, ולכן כשמעורב בזה חלק שאינו אדמתך אינו מביא, משא"כ בתרומ"ע לא כתיב קרא זה. ומתחילה כתב לתרץ דגבי תרומות ומעשרות אין החיוב על עצמות הפירות, אלא חשבון תבואת הארץ מחוייב ליתן לכהן וללוי, ויכול ליתן מפירות אחרים עליהם לפי חשבון, וא"כ החיוב הוי רק הפרשה, ומשו"ה כיון דעצם החיוב הוי חשבון הפירות, הרי אף בטבל וחולין מעורבין זה בזה נמי שייך החשבון, ולכן שפיר חל חיוב.

אבל גבי ביכורים דעצם הפרי הוי החיוב, והיינו דעל עצמות הפרי הוי חיוב הביכורים, א"כ כיון דכל הפרי לא גדל מארצו לא נתחייב הפרי, דהא לא הוי כולו מארצו, ועל עצמות הפרי לא שייך טבל וחולין, דעכ"פ היא בעצמותה הא לא נתגדלה מארצך, ע"ש.

23. שערים מצויינים בהלכה

לא שכיב שכחת ברי אלא דקץ תאנתא בלא זימניה. / עי' בפרקי דרבי אליעזר (פל"ד) דבשעה שכורתים עץ שעושה פרי קולו הולך מסוף העולם ועד סופו. ובמדרש רבה (שמות פלה) איתא, שלפיכך צוה הקב"ה לעשות המשכן מעצי שטים, ללמד דרך ארץ שאם ירצה אדם לבנות ביתו לא יבנה מאילן העושה פירות.

כתב הטור"ז (יו"ד סי' קטז סק"ז) מצינו שאסרו חז"ל מפני הסכנה שלא לקרץ אילן העושה פירות כדאיתא בגמ' כאן. ובשאלת יעב"ץ (ח"א סי' עו) תמה עליו, דהרי לא חכמים אסרו קציצת אילן מאכל, אלא לאו של תורה היא ולוקין עליו [עי' במס' (מכות כב.) וברמב"ם (מלכים פ"ו ה"ח) ובסה"מ (ל"ת נז) בענין זה], ולישנא דגמ' דיקלא דטעין קבא אסור למקצייה אטעייה להטו"ז, וחשב שאין איסורו אלא מדבריהם. ועי' בשו"ת חיים שאל (ח"א סי' כב, וסי' כג) דהטו"ז קאי בדיני סכנה, ומשו"ה מייתי לדין זה שם, והוצרך לומר שחז"ל אסרוהו מפני הסכנה, כלומר מלבד איסור תורה, דאל"כ למה הביא דין זה התם, והטו"ז קיצר בלשונו וסמך על מה שהזכיר הסמ"ג שהביאו במנין הלאוין (רכט). צריך ביאור למה קצץ הדקל הא הוי איסור דאורייתא, והיעב"ץ (שם) תמה, מדקאמר לא שכיב אלא משום דקץ תאנתא, מוכח דחסידי

גדול היה שלא נמצא בו שום עון ונענש רק בשביל זה, ומפרש דהיה לו ריוח בקציצתו שהיה מעולה בדמים [עי' במס' ב"ק (צא:) אם היה מעולה בדמים מותר], או בצריך למקומו [כ"כ הרא"ש שם (פ"ח סי' טו) דה"ה בצריך למקומו מותר], ומ"מ אינה משנת חסידים אע"פ שמותר מן הדין, וראוי להחמיר על עצמו, ולפי שחסיד גדול היה נענש על זה במדה כנגד מדה שמת קודם זמנו, ולכן תמה היעב"ץ עמש"כ בטו"ז (שם) להתיר כדי לבנות בית דירה במקומו, הא אע"פ דליכא בל תשחית מ"מ איכא סכנה, אבל מ"מ כתב שם להתיר לצורך בנין בהמ"ד. אבל בתשו' בנין ציון (ח"א סי' סא) כתב, דאם ליכא בל תשחית ליכא נמי איסור סכנה. וכן בשו"ת חיים שאל הנ"ל דחה דברי היעב"ץ מכמה טעמים עי"ש, וכתב נמי דהיכי דמותר מן הדין ליכא משום חשש סכנה, אלא שהביא מצוואת רבינו יהודה החסיד (אות מה) אילן העושה פירות אין לקוץ אותו, דודאי לא השמיענו דבר האסור מדינא, וכוונתו דהגם דמותר מן הדין לא יקוץ משום חשש סכנה. ובתשו' השיב משה (סי' לז) כתב להתיר בפשיטות כדי לבנות בית דירה. ובשו"ע הרב (הל' בל תשחית ט"ו) כתב להתיר אפי' אם האילן מאפיל על החלון. ובשאלת יעב"ץ (שם) כתב, דאם עוקר האילן עם השרשים וגוש עפר עמהם, דיכולים לחיות במקום אחר מותר, דזה אינו נקרא קציצה, כמו שאין דין ערלה באופן זה כו'. [ובתשו' חתם סופר (יו"ד סי' קב) כתב, דכל דלא ברי ליה שיהיה ריוח הקציצה יותר מהפירות שהאילן טוען, אסור למקציצה, וסכנה איכא אפי' בספיקא שלא בדרך השחתה כו', ואם רוצה לבנות במקומו נכון שיעשה כמש"כ היעב"ץ. וע"ע מש"כ בשמ"ב (ח"ג סי' קלד סק"א) כשעושה סוכה במקום האילן, דהוי כמו מעולה בדמים, מדהוי צורך מצוה. וע"ע מש"כ בשמ"ב (ח"ד סי' קצ סק"ה) ולקמן (כו: ד"ה מפני אהל הטומאה).

מר אי ניחא ליה ליקוץ. צריך ביאור, אי אסור ליקוץ מן הדין לכן אמר אנא לא קייצנא, א"כ למה אמר לרב יוסף ליקוץ, הלא גם לו

אסור ליקוץ, וכתב בנמוקי יוסף אם הוא מזיק צריך לקוץ כדתנן במשנה קוצץ, ומסתמא בכל אילן מיירי אפי' מוציא פירות, אלא שלא היה נראה לרבא בר רב חנן הך סברא דרב יוסף דאילנות לגפנים בעי טפי, ולדידיה ודאי היה אסור לקוץ דאינו מזיק, אבל רב יוסף דס"ל דבעי הרחקה טפי, ודאי הוה שרי, ולפיכך א"ל זיל קוץ. וכ"כ בכסף משנה (מלכים פ"ו ה"ח). ובני שליט"א הראה לי בגידולי שמואל דטענת רבא בר"ח היה, דיש לו עצה לעשות גדר, ואין עליו דין מזיק בגירי דיליה, דשייטא ראשונה של העופות פורחות תחילה על הגדר, ומה דפורחין אח"כ שוב לא הוי גירי דיליה, עי' בסמ"ע (חור"מ סי' קנה ס"ק סג), וממילא אסור לי לקוץ, מר אי ניחא ליה ליקוץ, כיון דעכ"פ ניזק הוי מאילן מאכל מותר לקוץ.

ובשו"ת טוב טעם ודעת (יו"ד סי' ה) הקשה, אחרי דאמר לו דינו של רב דאסור לקוץ, למה אמר לו הא דר' חנינא משום סכנה, ותירץ דמהא דאמר רב משמע שאסור מן הדין, וא"כ איך יאמר לו מר אי ניחא ליה ליקוץ, הא גם לו אסור, לכן אמר לו דברי ר' חנינא דמוכח דטעמא דרב הוה נמי משום סכנה, ואי ניחא ליה למר ליכנס בסכנה יקוץ. וצ"ע דהא אמרינן במס' חולין (י). ש"מ חמירא סכנתא מאיסורא, וכן נפסק ברמ"א (יו"ד סי' קטז ס"ה) דיזהר מכל דברים המביאים לידי סכנה דחמירא סכנתא מאיסורא, ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק איסור.

ובחי' רמב"ן הקשה, למה לא רצה לקוץ. הרי הוא מזיק, ומצוה להרחיק עצמו, ואפילו להפסיד כל מה שיש לו ולא יפסיד חבירו כלום, ומפרש דרבא בר"ח לא הודה לדברי רב יוסף, וסבר דבבבל סגי בב' אמות בין אילנות לגפנים ולא רצה לחלוק עליו אלא בענין שאמרו אם קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאחר מעשה אמרה אין שומעין לו [עי' מס' יבמות עז. ובתוס' שם ד"ה אם קודם]. ולכן א"ל לקוץ בעצמו. וכ"כ בחי' הרשב"א. ועי' מש"כ בתורת חיים, ולא ראה דברי הרמב"ן והרשב"א.